

XXXVI. međunarodna konferencija Okruglog stola o arhivima
Marseille, 13-16. studenoga 2002.

Kao druga u nizu konferencija sa zajedničkom okvirnom temom *Arhivi i društvo*, ovogodišnja je CITRA (Međunarodna konferencija Okrugloga stola o arhivima) održana u Marseilleu (Francuska) od 13. do 16. studenoga, s temom *Kako društvo doživljava arhive?*

Uvodno je izlaganje održao Pierre Nora, član Francuske akademije, inače stručnjak za noviju povijest i suvremene koncepte povijesnog pamćenja. U svome izlaganju, naslovljenome s *Missions et enjeux des archives dans les sociétés contemporaines*, gospodin Nora je pokušao dati okvir za razumijevanje uloge arhiva u suvremenom društvu, polazeći od nekih suvremenih koncepata ideje vremena i povijesnosti. Arhiv je, prema njemu, kao društvena institucija bitno određen idejom vremena, koje se predstavlja kroz odnos prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. U tom je odnosu arhiv mogućnost za rekonstrukciju prošlosti, uvjetovanu predodžbom o budućnosti koja se u određenom razdoblju nameće. Nora se slaže s onima koji smatraju da živimo u doba u kojem navedena ideja vremena nije operativna u svom jednostavnom obliku i u kojem neodređena i 'nerazvijena' budućnost nužno mijenja odnos prema prošlosti, uvodeći arhive iz 'historiografskog' u njihovo 'memorijalno' doba. Današnji arhivi, smatra Nora, pokazuju dvostruku prirodu: nalaze se na križanju dvaju tipova memorije – žive i rekonstruktivne. Promjena dominantne ideje vremena za arhive praktički postavlja imperativ prilagodbe, i to ne u etičkom ili operativnom smislu, nego u smislu neizbježnoga pritiska samoga vremena. Nora taj imperativ razlaže na tri sloja: ubrzanje povijesti, decentralizaciju i demokratizaciju. 'Ubrzanje' povijesti destabilizira tradicionalnu historiografsku perspektivu ili odmak, pomičući arhive iz koncepta izvora za rekonstrukciju prošlosti prema memorijskoj funkciji ovisnoj o suvremenosti, relativizira neke ključne pojmove vezane uz arhive – poput pojma stvaratelja (više nije jasno niti jednoznačno određeno tko je stvaratelj). Proces decentralizacije odražava se kroz raslojavanje monolitnih dominantnih sustava i umnažanje partikularnih perspektiva i žarišta koja traže, oblikuju i interpretiraju (svoje) arhive. Procesi demokratizacije pak naglašavaju funkciju arhiva u suvremenosti, ne samo kroz dostupnost i korištenje, nego i kroz utjecaj na oblikovanje, sadržaj i ulogu arhiva. Bit arhiva Nora pokušava objasniti pojmom 'nekorisnosti'. Prema njemu, arhivsko je ono što više nije određeno prvotnom namjenom, nego se, oslobođeno prvotne svrhe, smješta u proces oblikovanja 'memorije' i identiteta.

Prva tematska sjednica bila je posvećena predodžbi koju javnost ima o arhivima. Antoine Prost, umirovljeni profesor Pariškog sveučilišta, izložio je i komentirao rezultate ankete o odnosu Francuza prema arhivima, koju je proveo *Le Monde*. Veći-

na ispitanika je pokazala razmjerno velik interes, ali i dosta slabo poznavanje arhiva. Zanimljivim se pokazalo da 60% ispitanika smatra da ima vlastiti (osobni ili obiteljski) arhiv i da to iskustvo određuje njihovu predodžbu o arhivima (nitko od onih koji su koristili neki arhiv nije naveo *Nacionalni arhiv*). Isto tako, pokazalo se da na predodžbu o arhivima više utječu 'tekući' arhivi i njihovo korištenje u upravi, nego 'povijesni' arhivi. Da se na arhive gleda sve raznolikije pokazuje i analiza uporabe riječi 'arhiv' u francuskom dnevnom tisku, koju je provela Marie-Anne Chabin. Usporedba dvaju istraživanja koja je provela u razmaku od šest godina pokazala je da, doduše, još uvijek prevladavaju značenja vezana uz funkcije javnih arhiva, ali i da su uporaba riječi i određeni koncepti vezani uz nju sve zastupljeniji i izvan arhivske zajednice, da se sve više povezuju s audiovizualnim i elektroničkim zapisima i da se sve češće govori o arhiviranju, kao postupku u različitim kontekstima (javni arhivi, web stranice, elektroničke publikacije i podaci i sl.). Za razliku od ova dva izlaganja, koja su se bavila predodžbom javnosti o arhivima, izlaganje Lajosa Körmendyja iz Nacionalnog arhiva Mađarske (*Mentality and identity, archives and society – Central European cases*) usredotočilo se na predodžbu koju javnost i arhivisti imaju o arhivistima, opisujući proces građenja profesionalnog identiteta arhivista u Mađarskoj u proteklih stotinjak godina. Uz ova tri izlaganja, u okviru prve tematske sjednice predstavljena je i anketa o organizaciji, opremljenosti i radu nacionalnih arhiva, koju je provela Chiyoko Ogawa iz Japana, dok je ravnatelj Nacionalnog arhiva Etiopije Ahmed Adem govorio o razvitku i ulozi arhiva u Etiopiji.

Tema druge sjednice bili su zahtjevi koji se postavljaju pred arhive i njihove potrebe koje proizlaze iz tih zahtjeva. Gérard Ermisse, glavni inspektor Arhiva Francuske, predstavio je istraživanje o korisnicima francuskih arhiva. Istraživanje je, među ostalim, pokazalo da više od polovice korisnika nije u potpunosti zadovoljno uslugama koje dobivaju u arhivima. Sličnu analizu korisnika gradskih i općinskih arhiva dao je Ramon Alberch i Fugueras iz Gradskog arhiva Barcelone. Uz poboljšanje dostupnosti gradiva i kvalitete usluge različitim kategorijama korisnika, istaknuo je i koristi od boljeg povezivanja s drugim ustanovama i službama, poput javne uprave i školskih ustanova, te od aktivnijeg rada s korisnicima – studentima, nastavnicima povijesti, istraživačima obiteljske ili lokalne povijesti, koji su najčešći korisnici gradskih i općinskih arhiva. Sljedeća četiri izlaganja bila su posvećena specifičnim zahtjevima koji se postavljaju pred arhive u pojedinim regijama. Ana María Cecchini de Dallo, ravnateljica Glavnog arhiva Santa Fea u Argentini, govorila je o zahtjevima žrtava bivših represivnih režima, poteškoćama u prikupljanju dokumentacije i svjedočanstava o djelovanju tih režima, problemu vjerodostojnosti i općenito interpretacije službene dokumentacije, te o ulozi arhiva u zaštiti i ostvarenju moralnih i materijalnih prava žrtava. O specifičnim problemima i zadacima arhiva u sredinama u kojima prevladava usmena tradicija i u kojima 'pisani' arhivi

čine tek manji dio povijesnog pamćenja i baštine govorio je Saliou Mbaye, ravnatelj Nacionalnog arhiva Senegala. Polazeći od tvrdnje da nedostatak pisanih dokumenata ne znači da neka sredina ne raspolaže arhivima, nego samo to da se oni 'zapisuju' i posreduju na drukčiji način – usmenom predajom – osvrnuo se na poteškoće u prikupljanju i zapisivanju 'usmenih' arhiva, procjenu vjerodostojnosti takvih zapisa i odnos 'usmenih' i pisanih arhiva. Nolda Romer-Kenepa, ravnateljica Nacionalnog arhiva Nizozemskih Antila, govorila je o radu arhiva u karipskom području i izvijestila o aktivnostima koje tamošnji arhivi provode da bi poboljšali rad s korisnicima. Na ulogu i zadaće arhiva u zemljama u tranziciji u svome se izlaganju osvrnuo Hennadii Boriak, glavni ravnatelj Državnog arhivskog vijeća Ukrajine, s posebnim naglaskom na nove ili pojačane korisničke zahtjeve, kako u svezi s pravima pojedinaca, tako i u svezi s političkim procesima i demokratizacijom društva. Za razliku od navedenih, dva posljednja izlaganja u ovoj tematskoj cjelini usredotočila su se na strukovni profil i kompetencije arhivista i njihov položaj na tržištu radne snage. Elisabeth Verry, predsjednica Francuskog arhivističkog društva i Angelika Menne-Haritz, ravnateljica Zaklade za masovne organizacije i stranke bivše Demokratske Republike Njemačke, govorile su o diversifikaciji tržišta radne snage, koja je povezana s određenom pojavama u suvremenom društvu (na području komunikacije, organizacije i kompetencija). Diversifikacija tržišta radne snage, sposobnost da se odgovori na određene zahtjeve i stanovita konkurencija na tržištu radne snage, otvaraju pitanje kompetitivnosti i uspješnosti i naglašavaju važnost obrazovanja i stručnog usavršavanja primjerenog zahtjevima okruženja. Polazeći od pitanja da li je arhivistika još uvijek privlačna, Margaret Turner, tajnica Nacionalnog arhivskog vijeća Ujedinjenog Kraljevstva, u svome je izlaganju pokušala identificirati i obrazložiti neke nedoumice u svezi s arhivistikom kao strukom. Upozorila je na smanjeni interes za sveučilišne obrazovne programe arhivistike, na nesposobnost obrazovnih (i drugih) programa da omoguće uspješno kontinuirano stručno usavršavanje, ograničene mogućnosti napredovanja u struci i razmjerno zaostajanje u materijalnim primanjima, kao čimbenike koji mogu voditi ili već vode, krizi unutar struke.

Aktivnostima u promicanju arhivske djelatnosti u javnoj upravi i među stvarateljima arhivskog gradiva i u radu s korisnicima bila je posvećena treća tematska sjednica, na kojoj su pojedini izlagači izvijestili o programima i aktivnostima u njihovim zemljama ili ustanovama. O programu obrazovanja stvaratelja arhivskog gradiva, kao važnog čimbenika u unapređenju suradnje arhiva i stvaratelja u Beninu, izvijestila je ravnateljica tamošnjeg Nacionalnog arhiva Elise Paraiso. Hartmut Weber, predsjednik njemačkog Saveznog arhiva, govorio je o ulozi arhiva u osiguranju transparentnosti i odgovornosti javne uprave, koja je važna i radi unapređenja uloge i položaja arhiva u javnosti. Posebno se osvrnuo na činjenicu da stvaranjem vjerodostojne i pouzdane dokumentacije o svome radu i omogućivanjem javnosti da ima

uvid i koristi tu dokumentaciju, javna uprava potvrđuje svoju spremnost da osigura odgovornost i demokratski nadzor nad svojim radom. Izlaganje koje je pripremio Mao Fumin, glavni ravnatelj arhivske uprave u Kini, dalo je pregled aktivnosti kineskih arhiva na promicanju uloge arhiva u društvu: od objavljivanja arhivskog gradiva i pripreme izložbi, do nastupa u medijima i organiziranja natjecanja s temama vezanima uz arhive. John Carlin, ravnatelj Nacionalnog arhiva Sjedinjenih Američkih Država, izvijestio je o novijim aktivnostima na promicanju djelatnosti arhiva u široj javnosti, posebno o otvaranju novouređenih izložbenih i memorijalnih prostorija, velike dvorane za javne projekcije, o obrazovnom programu arhiva koji je namijenjen nastavnicima i učenicima te o unapređenju usluga koje se nude putem Interneta. Tajnica britanskog Arhivističkog društva Elizabeth Oxborrow-Cowan izvijestila je o pokretanju 'arhivskog mjeseca' u Ujedinjenom Kraljevstvu koji se namjerava obilježiti sredinom 2003. godine, dok je Maria Izabel de Oliveira iz Nacionalnog arhiva Brazila sudionike konferencije upoznala s nekim aktivnostima toga arhiva u radu s korisnicima, prvenstveno o unapređenju informacijskog sustava arhiva.

Posljednja se tematska sjednica bavila promicanjem arhiva među korisnicima i unapređenjem usluga korisnicima. Kroz šest izlaganja sudionici konferencije imali su prigodu upoznati se s nekim od značajnijih aktivnosti u radu s korisnicima u pojedinim zemljama. Glavni ravnatelj talijanskih arhiva Salvatore Italia dao je pregled važnijih aktivnosti talijanskih arhiva kojima se nastoji približiti korisnicima i popularizirati arhivsku djelatnost, s naglaskom na seminare, konferencije, suradnju s obrazovnim ustanovama i, naročito, na izdavačku djelatnost državnih arhiva, koja obuhvaća izdavanje obavijesnih pomagala, arhivskog gradiva i stručnih publikacija. Marie-Paule Arnauld iz Nacionalnog arhiva Francuske govorila je o obrazovnim i kulturnim aktivnostima arhiva u Francuskoj. Arhivi u Francuskoj, naime, poklanjaju dosta pažnje obrazovnoj djelatnosti i radu s mlađim uzrastima te mnogi arhivi imaju organiziranu službu, uključujući i primjereno opremljene prostorije i obrazovna pomagala, koja se brine za razmjerno intenzivan program rada s djecom i omladinom. Obrazovna djelatnost arhiva danas se razvija i prerasta u širu kulturnu aktivnost arhiva u sredini u kojoj se nalaze. Jean Wilfrid Bertrand, glavni ravnatelj Nacionalnog arhiva Haitija, govorio je o zastupljenosti nacionalne baštine u obrazovnim programima i aktivnostima koje se poduzimaju da bi se ublažilo razmjerno slabo poznavanje nacionalne povijesti i kulturne baštine kod mlađih generacija. Sljedeća dva izlaganja bila su posvećena korištenju Interneta u pristupu arhivskom gradivu. Federico Valacchi je dao općenitu analizu tipova sadržaja koji nude arhivske mrežne stranice, dok se Elisabeth Yakel posebno osvrnula na utjecaj Interneta na oblikovanje obavijesnih pomagala i razvoj obrazovnih sadržaja i programa u arhivima. Na kraju, Marie-Louise Perron iz Nacionalnog arhiva Kanade predstavila je projekt Kanadskog genealoškog centra. Sudionicima konferencije obratio se i Alain

Modoux, savjetnik u Uredu izaslanika Švicarskog federalnog vijeća za Svjetski summit o informacijskom društvu. Uz nekoliko osnovnih obavijesti o ovome važnom skupu, koji će se održati u prosincu 2003. u Ženevi i potom u Tunisu 2005. godine, izvijestio je o prijedlozima i inicijativama Međunarodnog arhivskog vijeća u svezi s nekim za arhive važnim pitanjima koja su vezana uz informacijske tehnologije, a bit će predmet rasprave na spomenutom summitu (dostupnost, autorska prava i prava umnažanja, smanjenje razlike između razvijenih i nerazvijenih zemalja u pogledu mogućnosti pristupa informacijskim tehnologijama i uslugama i dr.). Stručni dio konferencije zaključio je Ian Wilson, predsjedavajući CITRA-e, izlaganjem o perspektivama razvoja arhivske djelatnosti u predstojećem srednjoročnom razdoblju.

Tijekom konferencije održano je više sastanaka različitih administrativnih tijela Međunarodnog arhivskog vijeća, među ostalim i sastanci regionalnih organizacija Međunarodnog arhivskog vijeća i sastanak delegata članica ICA-e. Na sastanku regionalne organizacije za Europu (EURBICA) usvojen je statut ove organizacije. U članstvo su primljene tri zemlje u statusu promatrača (Kanada, SAD i Izrael). Nositelji pojedinih programa EURBICA-e podnijeli su izvješća o tijeku aktivnosti koje vode.

Jozo Ivanović